

Examining the Turkish Universities' Distance Education Systems During the COVID-19 Pandemic

Gürhan DURAK ¹, Serkan ÇANKAYA ², Serkan İzmirli ³,

¹ Balıkesir University, Balıkesir, Turkey, gurhandurak@balikesir.edu.tr,
<http://orcid.org/0000-0003-2944-3713>

² İzmir Democracy University, İzmir, Turkey, serkan.cankaya@idu.edu.tr,
<http://orcid.org/0000-0002-3951-9809>

³ Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Turkey, sizmirli@gmail.com,
<http://orcid.org/0000-0003-4507-6124>

Received : 27.05.2020

Accepted : 07.06.2020

Doi: 10.17522/balikesirnef.743080

Abstract – The purpose of this research is to investigate the universities' distance education activities in the Covid-19 pandemic in Turkey. Survey model was used. All universities in Turkey were the population of this research. In each university a person who was a staff or a director of distance education process was tried to be reached. 33 people were participated the research. Data was collected with an online questionnaire form. According to the results, Moodle and ALMS were the mostly used learning management systems. Big blue button and Perculus were found to be the mostly used as a virtual classroom software in universities. It was found that in only six universities all of courses was given synchronously with a virtual classroom software, in spite of the recommendations of Council of Higher Education. Most of the universities stuck with their existing learning management systems (f=29) and virtual classroom software (f=24) in order to manage new situation. Half of the universities tracked their students absence rate. Participants expressed that the education of lecturers about distance education systems was the most difficult job that they did during this process.

Key words: COVID-19, distance education, emergency distance education, learning management systems, virtual classroom software.

Corresponding author: Serkan Çankaya, İzmir Democracy University, İzmir, Turkey, serkan.cankaya@idu.edu.tr

Summary

Due to the Covid-19 pandemic, educational institutions were closed almost all over the world in the spring semester of the 2019-2020 academic year. Accordingly, schools at various levels around the world started the distance education process for students to continue their education. Consequently, every educator and learner with or without distance education experience had to give or take lessons with the distance education method.

In Turkey, universities also switched to distance education due to the pandemic. Council of Higher Education (CoHE) that is supervisor of the higher education system in Turkey first announced that universities were on holiday for three weeks on 16 March 2020. CoHE then instructed universities to give courses through distance education and stated that there would be no formal education in the spring semester of the 2019-2020 academic year. According to the decisions taken by CoHE, universities were required to start distance education by their capacities as of 23 March 2020. It was also stated that universities could use synchronous or asynchronous distance education methods. In the execution of all these processes, Computer Centers, especially the Distance Education Application and Research Centers, had great duties in universities.

Determining the emergency distance education activities at different educational levels carried out by countries during the Covid-19 process will show how ready countries are for such crises and will be the basis for new research. There is no research found related to emergency transition to distance education in Turkey due to the pandemic. In this context, the purpose of this research is to investigate the universities' distance education activities in the Covid-19 pandemic in Turkey.

Survey model was used in the research. All universities (208) in Turkey were the population of this research. In each university a person who was a staff or a director of distance education process was tried to be reached. Thirty-three people were participated the research. Most of the participants (f=12) were the director of the Distance Education Application and Research Center. Six participants were the vice-director of the Distance Education Application and Research Center. Five participants were the head of the Computer Center. Data was collected with an online questionnaire form. In this survey form, questions about demographic information of the participants and their universities' distance education systems were included.

According to the results, Moodle and ALMS were the mostly used learning management systems. Big Blue Button and Perculus were found to be the mostly used as virtual classroom software in universities. It was found that most of the courses were offered synchronously in nine universities. Besides, nine universities offered their most of the courses asynchronously.

All of the courses were given asynchronously in seven universities. In only six universities all of the courses were given synchronously through virtual classroom software, in spite of the recommendations of CoHE. Eighteen universities had 20000 and above students and number of academic staff is between 650-3000 in these universities. Most of the universities stuck with their existing learning management systems (f=29) and virtual classroom software (f=24) in order to manage new situation. Most of the participants recommended their learning management systems (f=28) and virtual classroom software (f=28). Half of the universities (f=17) tracked their students' absence rate. Twenty-three participants stated that distance education should become widespread. Almost half of the participants thought that students would learn the content that they take via distance education. Participants expressed that the education of lecturers about distance education systems was the most difficult job that they did during this process. Fifteen participants thought that lecturers were not ready for offering a course via distance education. One participant said: “...*While some of the lecturers had distance education experience, others did not have. While some of the lecturers' technology use levels were good, others' technology use levels did not. Lecturers who had low level information technology skills had difficulties in distance education.*”

The following suggestions were made for researchers, educators and educational institutions. It can be suggested that CoHE should carry out a study to develop a “local and national distance education system”. Therefore, Turkish universities can use it free. In this way, huge amounts of fees paid to such systems will remain within the country and allow equal opportunity in education. Case studies in which emergency distance education process is described in detail during the pandemic period can be designed. In the pandemic period, quantitative and qualitative studies can be designed by taking the opinions of all stakeholders (lecturer, student, distance education process manager) to evaluate emergency distance education in universities.

COVID-19 Pandemi Döneminde Türkiye'deki Üniversitelerin Uzaktan Eğitim Sistemlerinin İncelenmesi

Gürhan DURAK¹, Serkan ÇANKAYA², Serkan İzmirli³,

¹ Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, Türkiye, gurhandurak@balikesir.edu.tr,
<http://orcid.org/0000-0003-2944-3713>

² İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir, Türkiye, serkan.cankaya@idu.edu.tr,
<http://orcid.org/0000-0002-3951-9809>

³ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye, sizmirli@gmail.com,
<http://orcid.org/0000-0003-4507-6124>

Gönderme Tarihi: 27.05.2020

Kabul Tarihi: 07.06.2020

Doi: 10.17522/balikesirnef.743080

Özet – Bu araştırmanın amacı, Covid-19 pandemisi döneminde Türkiye'deki üniversitelerin acil uzaktan eğitime geçişte yaptıkları çalışmalarını incelemektir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma evrenini Türkiye'deki tüm üniversiteler (208 üniversite) oluşturmaktadır. Her bir üniversite ile ilgili veriler üniversitelerin acil uzaktan eğitim sürecinde görevli kişilerden (UZEM'de ve Bilgi İşlem Dairesi'ndeki görevliler vb.) edinilmiştir. Araştırmada gönüllülük esasına göre 33 katılımcıya (üniversiteye) ulaşılabilmektedir. Araştırmanın verileri bir çevrimiçi anket formu (Google Form) ile toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre en çok kullanılan öğrenme yönetim sistemleri Moodle ve ALMS'dir. Üniversiteler tarafından en çok kullanılan canlı ders yazılımlarının Big Blue Button ve Perculus olduğu görülmüştür. Yükseköğretim Kurulu'nun derslerin senkron işlenmesini tavsiye etmesine rağmen tüm derslerini senkron olarak yürütebilen üniversite sayısı sadece altıdır. Üniversitelerin çoğu daha önce kurulu olan öğrenme yönetim sistemi (f=29) ve canlı ders yazılımı (f=24) üzerinden süreçleri yönetmeye çalışmışlardır. Üniversitelerin yaklaşık yarısı öğrencilerin ders devam takibini yapmıştır. Katılımcılar, uzaktan eğitime hazırlık sürecinde öğretim elemanlarının eğitimini en çok zorlandıkları durum olarak belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: COVID-19, uzaktan eğitim, acil uzaktan eğitim, öğrenme yönetim sistemi, canlı ders yazılımı.

Sorumlu yazar: Serkan Çankaya, İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir, Türkiye, serkan.cankaya@idu.edu.tr

Giriş

Kriz zamanlarında uzun dönemli planlamalar yapmak ve bu planları hayata geçirmek zordur. 2020 yılının başlarında tüm dünyada etkili olan Covid-19 pandemisi de bu kriz zamanlarından biridir. Covid-19 pandemisi sebebiyle 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde hemen hemen tüm dünyada eğitim kurumları kapatılmış ve çeşitli düzeylerde karantina uygulamaları başlamıştır (Daniel, 2020). Bu doğrultuda tüm dünyada çeşitli

seviyelerdeki okullar, öğrencilerin eğitimlerinden geri kalmamaları için uzaktan eğitim sürecini başlatmışlardır. Bu vesileyle uzaktan eğitim deneyimi olan veya olmayan her eğitimci ve öğrenen, aniden uzaktan eğitim yöntemi ile ders vermek veya ders almak durumunda kalmıştır. Eğitim kurumları ve eğitimciler, derslerin uzaktan eğitim ile nasıl yapılabileceği ve çeşitli online araçların nasıl kullanılabilceği konularında arayışa girmişlerdir (Karip, 2020). Bu bağlamda uzaktan eğitim anlamında dünyanın artık eskisi gibi olmayacağı ifade edilebilir.

Eğitmenlerin çoğu daha önce uzaktan eğitim araçlarını hiç kullanmamıştır (Çetinkaya Aydın, 2020). Bu eğitmenlerin uzaktan eğitim ve uzaktan eğitim materyali hazırlama konusunda bilgi ve becerilerinin sınırlı olduğu düşünülürse, yapılan uzaktan eğitim derslerinde her şeyin kusursuz bir şekilde yürüyeceği söylenemez. Uzaktan eğitim kuramsal temelleri olan bir bilim alanıdır ve başarılı uzaktan eğitim uygulamaları için bu kuramsal temeller göz önünde tutularak planlamalar yapılmalıdır. Hatta ideal olanı, tüm eğitmenlerin uzaktan eğitimin kuramsal temelleri dersini yine uzaktan eğitim araçları ile almalarıdır (Shattuck, Dubins ve Zilberman, 2011). Böylece hem uzaktan eğitimin kuramsal temellerini öğrenecekler, hem de bir uzaktan eğitim uygulamasında öğrenci olarak deneyim kazanacaklar ve öğrencilerin bu süreçte yaşadıkları konusunda öngörü sahibi olabileceklerdir. Daha önce de belirtildiği üzere bu kriz döneminde bu tür ön çalışmalar yapmak mümkün olmamıştır. Bunun yerine eğitim kurumları eğitmenleri sınırlı düzeyde eğitmek durumunda kalmışlardır. Bu eğitimler genellikle uzaktan eğitim araçlarının nasıl kullanılacağı üzerine odaklanmıştır.

Öte yandan bu süreçte uzaktan eğitim konusunda başarısız bir deneyim geçiren bazı eğitmenlerin tutumlarında olumsuz bir değişim olacağı öngörülebilir (Gaeth, Levin, Sood, Juang ve Castellucci, 1997). Özellikle teknolojik araçları kullanmada zorluk çeken eğitmenler bu kategoride değerlendirilebilir. Eğitim kurumlarının yanlış tercihleri de (öğrenme yönetim sistemi ve canlı ders yazılımı tercihi vb.) eğitmenlerin bu süreçte olumsuzluklar yaşamalarına neden olabilir.

Bu çalışma kapsamında Türkiye'deki üniversitelerin pandemi sürecindeki uzaktan eğitim çalışmaları incelenmiştir. Türkiye'de üniversiteler Yükseköğretim Kurulu'na (YÖK) bağlıdır. YÖK, ilk olarak üniversitelerin 16 Mart 2020 tarihinde 3 hafta tatil edildiğini duyurmuştur. Daha sonra üniversitelere derslerin uzaktan eğitim ile verilmesi yönünde talimat vermiş ve 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde örgün eğitim yapılmayacağını belirtmiştir. YÖK'ün almış olduğu kararlara göre, üniversitelerin 23 Mart 2020 tarihi itibari ile kapasiteleri ölçüsünde uzaktan eğitime başlamaları gerektiği belirtilmiştir. Bu konuda YÖK Başkanının yapmış olduğu basın açıklamasının bir bölümü aşağıda verilmiştir (Saraç, 2020):

- “23 Mart Pazartesi uzaktan eğitim kapasitesine sahip olan bütün üniversitelerimizde dijital imkânlar ile uzaktan öğretim süreci başlayacaktır.
- Bu kapasiteye henüz sahip olmayan üniversitelerimiz için de yine aynı gün, 23 Mart tarihinde kısa süre içinde oluşturduğumuz açık ders malzemeleri havuzu bütün üniversitelerimize açılacaktır.
- Uygulamaya dayalı programlarda bulunan teorik derslerde dijital imkânlar ve uzaktan öğretim yöntemleri kullanılacak, uygulama dersleri ise yine üniversitelerimizce belirlenen takvimin uzatılması da dâhil en uygun zamanda verilecektir.
- Ön lisans ve lisans düzeyindeki bu uygulama ve yaklaşıma, lisansüstü düzeyde de imkân tanınacak; denetlenebilir olma kaydıyla uzaktan öğretim ve dijital imkânlar kullanılarak bu süreçlerde de bir kesinti olmaması sağlanacaktır.”

YÖK Başkanı Saraç (2020) tarafından yapılan açıklamada ayrıca üniversitelerin senkron (eş zamanlı) ya da asenkron (eş zamanlı olmayan) uzaktan öğretim yöntemlerini kullanabilecekleri belirtilmiştir. İçinde bulunulan ortamda senkron uygulamaların güçlüğü göz önüne alındığında üniversitelerin özellikle önlisans ve lisans programlarında asenkron uygulamalara ağırlıkla yöneleceği tahmin edilmekte olup daha çok etkileşim içeren senkron uygulamaların da YÖK tarafından teşvik edileceği basın açıklamasında ifade edilmiştir.

YÖK’ün bu kararları doğrultusunda tüm üniversiteler, halihazırda yürütülen tüm derslerin uzaktan eğitim yöntemi ile devam ettirilebilmesi için çalışmalara başlamışlardır. Birçok üniversite bir hafta içinde çalışmalarını tamamlamış ve bu üniversitelerde 23 Mart 2020 tarihinde dersler uzaktan eğitim yöntemi ile işlenmeye başlamıştır. Üniversiteler, altyapıları elverdiği oranda “senkron”, “asenkron” veya “hem senkron hem de asenkron” uzaktan eğitim yöntemlerini kullanmışlardır. Hatta altyapısı yetersiz üniversitelerin donanım ve yazılım konusunda ciddi harcamalar yapmaları gerektiği öngörülebilir. Bu noktada sistemi kullanacak olan öğretim elemanları ile öğrencilerin eğitimlerinin de ivedilikle gerçekleştirilmesi gerekmiştir. Bu noktada gözlemlediğimiz kadarıyla uzaktan eğitim sisteminin tanıtıldığı web sayfaları, dokümanlar ve eğitim videoları hazırlanarak öğretim elemanlarına ve öğrencilere duyurulmuştur. Tüm üniversiteye hizmet edecek uzaktan eğitim sisteminin hazırlanması ve sistemin kullanımı ile ilgili eğitimlerin verilmesi sadece birkaç gün içinde gerçekleştirilmek zorunda kalmıştır.

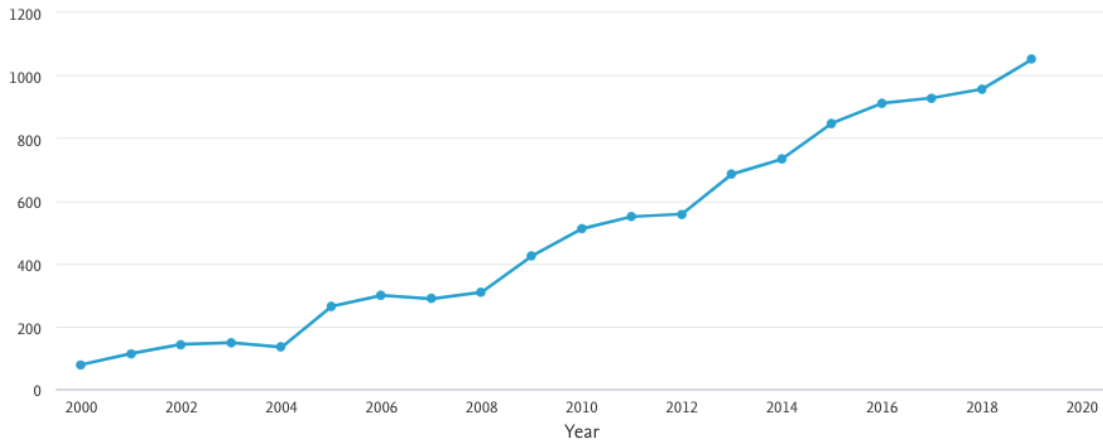
Tüm bu süreçlerin yürütülmesinde üniversitelerdeki başta Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezleri (UZEM) olmak üzere Bilgi İşlem Dairesi Başkanlıklarına büyük görevler düşmüştür. UZEM’ler üniversitelerin uzaktan eğitim süreçlerinin yürütülmesi için kurulan birimlerdir. Bu birimlerde genellikle uzaktan eğitim önlisans, lisans ve tezsiz yüksek lisans ve

çeşitli uzaktan eğitim sertifika programlarının yürütülmesinde teknik destek, organizasyon, uzaktan eğitim içeriği hazırlama gibi faaliyetler yürütülmektedir.

Amaç ve Önem

Alanyazında Covid-19 sürecinde Türkiye’de acil uzaktan eğitime geçişte yapılanlara yönelik herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, Covid-19 pandemisi döneminde Türkiye’deki üniversitelerin acil uzaktan eğitime geçişte yaptıkları çalışmaları incelemektir.

Üniversitelerin acil uzaktan eğitimde neyi nasıl yaptıkları konusunda veri toplamak, hangi uygulamaların etkili olduğu, hangi uygulamaların ise başarısız olduğu konusunda tespitler yapmak büyük önem taşımaktadır. Ayrıca üniversitelerin bu sürece ne kadar hazırlıklı olduklarının tespiti de önemlidir. Yürütülen bu çalışmanın üniversitelerin böyle kriz zamanlarında daha hazırlıklı olabilmelerine yardımcı olacak sonuçları ortaya koyduğu düşünülmektedir. Ayrıca uzaktan eğitim alanının önemini ortaya koymak adına “uzaktan eğitim” konusunda Scopus veritabanında yer alan çalışmaların yıllara göre sayılarının değişim grafiği incelenebilir (Şekil 1).

Şekil 1. Uzaktan Eğitim İle İlgili Yapılan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 1’de görüldüğü üzere uzaktan eğitim konusunda yapılan bilimsel çalışmaların sayısı yıllara göre ciddi şekilde artmaktadır. Bu durum uzaktan eğitimin öneminin giderek artması ve eğitimin vazgeçilmez bir parçası haline geleceğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Pandemi dönemi, uzaktan eğitimin önemini daha da arttırmıştır. Bu pandemi döneminde

yüksek öğretim kurumlarının acil uzaktan eğitim için yaptıkları çalışmaların özetlenerek sunulmasının alanyazına katkı sağlayacağı ifade edilebilir.

İlgili Alanyazın

Acil uzaktan eğitim döneminde eğitim kurumları, çeşitli öğrenme yönetim sistemleri ve canlı ders yazılımları (eş zamanlı sanal sınıf yazılımları) kullanmışlardır. Alanyazında canlı ders yazılımlarının incelendiği birçok çalışma bulunmaktadır (Herand ve Hatipoğlu, 2014; Işık, Karacı, Özkaraca ve Biroğul, 2010; İzmirli ve Akyüz, 2017; Lavolette, Venable, Gose ve Huang, 2010; Schullo, Hilbelink, Venable ve Barron, 2007; Yıldırım vd., 2011). Gerçekleştirilen bu çalışmalarda Adobe Connect, Big Blue Button, Dimdim (Şu anda yok), Blackboard Collaborate, Elluminate Live (Blackboard Collaborate olmuştur), Electa Live, GoToTraning, Microsoft Live Meetings (Şu anda yok), Openmeetings, Perculus, VMukti ve WizIQ gibi birçok eş zamanlı araç karşılaştırılmıştır. Bu araçların bir kısmı günümüzde güncelliğini yitirmiş veya başka bir isim altında devam etmiştir. Eş zamanlı canlı sınıf araçlarının karşılaştırıldığı bu çalışmalarda araçların birbirlerine göre üstünlük ve zayıflıklarının olduğu belirlenmiştir. Canlı ders yazılımı seçiminde gereksinimlerin göz önüne alınması gerektiği ifade edilmektedir. Örneğin bazı ücretsiz yazılımlarda canlı derse katılabilecek katılımcı sayısı sınırlılığı olabilir. Ayrıca kurumların bütçesinin canlı ders yazılımlarının seçimini etkileyebileceği ifade edilmektedir. Covid-19 döneminde aniden uzaktan eğitime geçildiğinden canlı ders yazılımının önemi ortaya çıkmıştır.

Alanyazında Türkiye'de Covid-19 sürecinde üniversitelerin ve diğer eğitim kademelerinin acil uzaktan eğitime hazırlıkları ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmazken dünyada bazı ülkelerde sınırlı sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Özellikle pandeminin Çin'de başlamasından dolayı uzaktan eğitim ile ilgili Çin'de yapılan çalışmaların daha fazla olduğu görülmektedir. Zhou, Li, Wu ve Zhou (2020) Covid-19 sürecinde Çin'in ülke çapında başlattığı "School's Out, But Class's On (Okul yok, fakat dersler var)" kampanyası ile yürüttüğü çevrimiçi eğitimin arka planını, temellerini ve etkisini incelemişlerdir. Çin'de yaklaşık olarak 270 milyon ilkokul, ortaokul, lise ve lisans öğrencisi çevrimiçi eğitime geçmiştir. Birçok okul çevrimiçi canlı ders, çevrimiçi talebe bağlı öğretim (on-demand teaching), TV'de videolu öğretim yapmıştır. Acil durumda büyük ölçekli uzaktan öğretimin Çin'de yürütülebilmesi, İnternet altyapısının tamamlandığını göstermektedir. Ayrıca öğrenci merkezli bir öğretim modeli kurulmuştur. Bunların yanı sıra bazı öğretmenlerin yüz yüze ders materyallerine etkileşim eklemekten çevrimiçi ortama aktardıkları görülmüştür.

Çin’de yürütülen bazı çalışmalar ise Covid-19 pandemisi döneminde spesifik olarak bazı ortaokullardaki uygulamaları incelemiştir. Bu uygulamalar incelendiğinde öğretmenlerin öğrencilere evde çalışma planı gönderdiği ve öğretmenlerin ders materyallerini çeşitli platformlardan öğrencileri ile paylaştıkları görülmüştür. Öğretmen, öğrenci ve velilerin QQ, WeChat ve DingTalk çevrimiçi ortamlarından birbirleri ile bağlantı kurdukları belirlenmiştir. Derslerin genelde asenkron olduğu, iletişim sürecinin ise senkron olduğu ifade edilebilir (Cai ve Wang, 2020; Dai ve Lin, 2020; Xia, 2020; Xie ve Yang, 2020).

Hammond vd. (2020) ABD’de üniversitelerin uzaktan eğitime zorunlu geçişinin çeşitli boyutlara etkilerini incelemiştir. 967 üniversite öğrencisi ve 111 öğretim elemanından elde ettikleri anket sonuçlarının ilk bulgularını teknik rapor olarak sunmuşlardır. ABD’de pandemi sürecinde kolej ve üniversitelerde 19,9 milyon öğrencinin ve 1,5 milyon öğretim elemanının büyük bir çoğunluğunun uzaktan eğitim ile ders yapmaya mecbur kaldığını belirtmişlerdir. Araştırmadan elde ettikleri ilk bulgulara göre öğrenciler internet bağlantılarında sorunlar yaşayabilmektedirler. Öğretim elemanlarının sadece canlı dersler yapmaktan kaçınmalarını, eğer canlı ders yapıyorlarsa ders kayıtlarını da öğrencileri ile paylaşmalarını önermişlerdir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, Covid-19 sürecinde Türkiye’deki üniversitelerin uzaktan eğitim sistemleri incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda gerekli bilgilere ulaşmak için tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma; Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonunun 02/07/2020 tarihli ve 2020/7 sayılı toplantısında değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun bulunmuştur (Evrak Tarih ve Sayısı: 03/07/2020-E.26016).

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanması için bir çevrimiçi anket formu (Google Form) hazırlanmıştır. Bu anket formunda katılımcıların demografik bilgileri ve bağlı oldukları üniversitelerinin uzaktan eğitim sistemleri ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Anket formu literatür taraması ve YÖK’ün yapmış olduğu açıklamalar dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Katılımcılar

Araştırma evrenini Türkiye'deki tüm üniversiteler (208 üniversite) oluşturmaktadır. Her bir üniversite ile ilgili veriler üniversitelerin acil uzaktan eğitim sürecinde görevli kişilerden (UZEM'de ve Bilgi İşlem Dairesi'ndeki görevliler vb.) edinilmiştir. Katılımcılara; WhatsApp, eposta ve kişisel ilişkiler yoluyla ulaşılmaya çalışılmıştır. Türkiye'de YÖK'e bağlı üniversitelerin uzaktan eğitim sistemleriyle ilgili görüş alışverişinde bulunabilecekleri bir WhatsApp grubu mevcuttur. Bu çalışmanın yazarlarından biri bir üniversitede UZEM müdürü olduğu için bu WhatsApp grubunun üyesidir. Bu grup üzerinden katılımcılara ulaşılmaya çalışılmıştır. Öncelikle katılımcılara bireysel olarak çalışmanın önemini vurgulayan bir metin ile anket katılım formu gönderilmiştir. Bir hafta sonrasında ankete katılım göstermeyen diğer katılımcılara yine konunun önemini vurgulayan bir metinle birlikte ankete katılım linki tekrar gönderilmiştir. Bunun yanında üniversitelerin uzaktan eğitim birimleri ve uzaktan eğitimi yöneten birimlerinin mail adreslerine ulaşılmış ve onlara da benzer şekilde mail aracılığıyla anket katılım linki gönderilmiştir. Sonuç olarak 33 farklı üniversiteden dönüt alınabilmektedir. Tablo 1'de üniversitedeki görevine göre katılımcı sayılarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Üniversitedeki Görevine Göre Katılımcı Sayıları

Üniversitedeki Görevi	f
Uzem Müdürü	12
Uzem Müdür Yardımcısı	6
Bilgi İşlem Daire Başkanı	5
Uzem Çalışanı	4
Bilgi İşlem Dairesi Çalışanı	1
Bilgisayar Bilimleri Araştırma ve Uygulama Merkez Müdürü	1
Öğretme ve Öğrenme Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü	1
Genel Sekreter V.	1
Öğretim Teknolojileri Destek Ofisi Koordinatörü	1
Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitim Uygulama Komisyonu Başkanı	1

Tablo 1'de de görüldüğü üzere katılımcıların çoğunluğu UZEM birimlerinde çalışanlardır. Diğer birimlerde çalışan kişiler de yine pandemi döneminde uzaktan eğitim süreçlerinin yönetilmesine rol oynayan kişilerdir. Tablo 2'de katılımcıların unvan bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 2. Unvana Göre Katılımcı Sayıları

Unvan	f
Dr. Öğretim Üyesi	12
Öğretim Görevlisi	7
İdari Personel	6
Doç. Dr	4
Prof. Dr.	3
Arş. Gör. Dr.	1

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun akademik personel olduğu ve Dr. Öğretim Üyesi ve Öğretim Görevlisi unvanına sahip akademik personel sayısının daha çok olduğu görülmektedir. Tablo 3'te katılımcıların uzmanlık alanları listelenmiştir.

Tablo 3. Uzmanlık Alanına Göre Katılımcı Sayıları

Uzmanlık Alanı	f
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, Eğitim Teknolojileri	15
Bilgi İşlem, Yazılım Geliştirme, Bilgisayar Mühendisliği	7
Açık ve Uzaktan Öğrenme	3
Yönetim Bilişim Sistemleri	1
Bilgi ve Belge Yönetimi	1
Coğrafya	1
Eğitim Yönetimi	1
Fen Bilgisi Eğitimi	1
İdari Personel	1
Öğretim Tasarımı	1
İdari Personel (uzmanlık alanı belirtilmemiş)	1

Tabloda 3'te de görüleceği üzere üniversitelerde uzaktan eğitim ile ilgilenen kişilerin büyük çoğunluğunun Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi bölümlerinde görev yapan akademik personel olduğu görülmektedir. Her üniversitede bu bölüm bulunmadığı için bazı üniversitelerde uzaktan eğitim süreci ile özellikle bilgi işlem dairesinde çalışan mühendisler ve diğer farklı bölümlerdeki akademik personeller ilgilenmiştir.

Veri Analizi

Katılımcıların çevrimiçi ankete verdikleri yanıtlar betimsel istatistikler kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular frekans değerleriyle birlikte sunulmuştur. Genellikle ön plana çıkan veriler ile ilgili üniversiteler eşleştirilmiştir. Bunun yanında uzaktan eğitim sistemlerinden memnun olan ve tavsiye eden üniversitelerin hangi uzaktan eğitim yazılımlarını tercih ettikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Katılımcılar, isimlerinin gizli kalacağı ve toplanan verilerin sadece akademik amaçlı kullanılacağı konusunda bilgilendirilmiştir. Böylece katılımcıların durumla ilgili samimi görüşlerini daha rahat bir şekilde dile getirdikleri düşünülmektedir.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amacı kapsamında elde edilen verilerin analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Tablo 4'te üniversitelerin kullandıkları öğrenme yönetim sistemleri listelenmiştir.

Tablo 4. Kullanılan Öğrenme Yönetim Sistemleri

Öğrenme Yönetim Sistemi	f
Moodle	13
ALMS	10
Microsoft Teams	6
Üniversite Bilgi Yönetim Sistemi (ÜBYS)	3
Toltek	3
Google G-Suite	2
Sakai	2
Blackboard Learn	1
Canvas	1
SIYDEM	1

Not. Bazı üniversiteler birden fazla sistem kullanmıştır.

Tablo 4'te görüldüğü üzere en çok kullanılan öğrenme yönetim sistemleri Moodle ve ALMS olmuştur. Bunu Microsoft Teams, ÜBYS ve Toltek takip etmektedir. ÜBYS, Katip Çelebi Üniversitesi tarafından geliştirilen ve içinde öğrenme yönetim sistemi de barındıran Üniversite Bilgi Yönetim Sistemi yazılımıdır. Bu listede bulunan ALMS, Toltek ve SIYDEM yazılımları yerli firmalarca geliştirilen ticari yazılımlardır. Moodle, Sakai ve Canvas ise açık kaynak kodlu ücretsiz yazılımlardır. Tablo 5'te üniversitelerin kullandıkları canlı ders yazılımlarına ilişkin veriler bulunmaktadır.

Tablo 5. Kullanılan Canlı Ders Yazılımları

Canlı Ders Yazılımı	f
Big Blue Button	12
Perculus	11
Microsoft Teams	9
Zoom	9
Adobe Connect	6
Blackboard Collaborate	4
Google Meet	3
Cisco Webex	1

Not. Bazı üniversiteler birden fazla sistem kullanmıştır.

Tablo 5 incelendiğinde en çok kullanılan canlı ders yazılımının açık kaynak kodlu ücretsiz bir yazılım olan Big Blue Button olduğu görülmektedir. Yerli bir ticari yazılım olan Perculus'un ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Üçüncü sırayı ise Microsoft Teams ve Zoom ticari yazılımları paylaşmıştır. Tablo 6'da üniversitelerin dersleri hangi yöntemle (senkron ve/veya asenkron) işlediğine ait veriler bulunmaktadır.

Tablo 6. Üniversitelerin Dersleri Senkron/Asenkron İşleme Durumu

Canlı Ders Yazılımı	f
Derslerin çoğu asenkron, bazı dersler ise senkron işlenmektedir	9
Derslerin çoğu senkron, bazı dersler ise asenkron işlenmektedir	9
Tüm dersler asenkron işlenmektedir	7
Tüm dersler senkron işlenmektedir	6
Derslerin yarısı senkron, yarısı asenkron işlenmektedir	1
Karar öğretim elemanına bırakıldı	1

Tablo 6'da da görüldüğü üzere YÖK'ün derslerin senkron işlenmesini tavsiye etmesine rağmen tüm derslerini senkron olarak işleyebilen üniversite sayısı sadece altıdır. Hatta yedi üniversitenin hiç senkron ders işleyemediği görülmektedir. Bu durumda üniversitelerin çoğunun altyapılarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılabilir. Tablo 7'de üniversitelerin öğrenci ve akademik personel sayıları verilmiştir.

Tablo 7. Üniversitelerin Öğrenci ve Akademik Personel Sayıları

Öğrenci Sayısı	Üniversite Sayısı	Akademik Personel Sayısı
10000'den az	9	24 ile 1000 arasında
10000 ile 19999 arası	6	500 ile 1000 arasında
20000 ile 29999 arası	8	650 ile 1900 arasında
30000 ile 39999 arası	3	2500 ile 3400 arasında
40000 ile 49999 arası	2	2500 ile 3000 arasında
50000'den fazla	5	1700 ile 3000 arasında

Tablo 7'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan üniversitelerin çoğunluğunun 20000'den fazla öğrenciye sahip olduğu ve akademik personel sayısının ise 650-3000 arasında olduğu (f=18) görülmüştür. Üniversitelerin kullandığı öğrenme yönetim sistemi yazılımının neden tercih edildiğine ilişkin bulgular Tablo 8'de listelenmiştir.

Tablo 8. Öğrenme Yönetim Sistemi Yazılımının Tercih Sebebi

Sebebi	f
Pandemi süreci öncesinde kurulu olan sistem olması	29
Kullanımının kolay olması	20
Ücretsiz olması	17
Üniversite kararının olması	12

Not. Birden fazla seçenek seçilebilmiştir.

Tablo 8’de görüldüğü üzere üniversitelerin büyük bir kısmı daha önce kurulu olan öğrenme yönetim sistemi üzerinden süreçleri yönetmeye çalışmışlardır. Sadece bu sistemin kapasitesini daha fazla öğrenciyi, öğretim elemanını ve dersi kaldırarak şekilde güçlenmişlerdir. Tamamen yeni bir sisteme geçmeyi tercih etmemişlerdir. Kullanım kolaylığı ve ücretsiz olması da öğrenme yönetim sistemlerinin tercihinde diğer etkenler olarak sıralanabilir. Üniversitelerin kullandığı canlı ders yazılımının neden tercih edildiğine ilişkin bulgular Tablo 9’da listelenmiştir

Tablo 9. Canlı Ders Yazılımının Tercih Sebebi

Sebebi	f
Pandemi süreci öncesinde kurulu olan sistem olması	24
Kullanımının kolay olması	20
Ücretsiz olması	12
Üniversite kararının olması	10

Not. Birden fazla seçenek seçilebilmiştir.

Tablo 9’da da görüldüğü üzere üniversitelerin çoğu yine daha önce kullandıkları canlı ders yazılımı ile ilerlemeyi tercih etmişlerdir. Kullanım kolaylığı ve ücretsiz olması da canlı ders yazılımını tercihte diğer sebeplerdir. Canlı ders yazılımı konusunda üniversitelerin biraz daha fazla ücretli yazılımlara yöneldikleri söylenebilir. Bunun bir sebebi de açık kaynak kodlu Big Blue Button gibi ücretsiz bir yazılım kullanmak isteyen üniversitenin yaklaşık 150-200 kullanıcı için bir sunucu kurması gerektiğidir. Bu durumda toplam sunucu satın alma maliyetleri, öğrenci sayısına göre çok yüksek değerlere çıkabilmektedir. Ücretsiz canlı ders yazılımları öğrenci sayısı az olan üniversiteler için ideal bir çözüm olarak görülebilir. Bu seçeneklerin dışında bir katılımcı canlı ders yazılımı tercih nedenlerini “*En makul teklifi veren, ders kaydı tutan ve yaygın olarak tercih edilen olduğu için*” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca bir katılımcı da özellikle açık kaynak yazılımları tercih ettiklerini yazmıştır. Katılımcılara üniversitelerinde kullanılan öğrenme yönetim sistemi yazılımını ne derece tavsiye ettikleri sorulmuştur. Bu bulgu Tablo 10’da listelenmiştir.

Tablo 10. Öğrenme Yönetim Sistemi (ÖYS) Yazılımını Tavsiye Derecesi

ÖYS Yazılımını Tavsiye Derecesi	f
Kesinlikle tavsiye ederim	15
Tavsiye ederim	13
Emin değilim	5
Tavsiye etmem	0
Kesinlikle Tavsiye Etmem	0

Tablo 10’da görüleceği üzere katılımcıların büyük çoğunluğu kullandıkları yazılımlardan memnun görünmektedirler. Ancak beş katılımcı “emin değilim” yanıtını vermiştir. Bu katılımcıların kullandıkları öğrenme yönetim sistemleri incelendiğinde iki üniversitenin ALMS’yi, bir üniversitenin Moodle’ı, bir üniversitenin hem Moodle hem de ToltekLMS’i ve bir üniversitenin de ÜBYS’ye entegre yazılımı seçtikleri görülmektedir. Katılımcılara üniversitelerinde kullanılan canlı ders yazılımını ne derece tavsiye ettikleri sorulmuştur. Bu bulgu Tablo 11’de listelenmiştir.

Tablo 11. Canlı Ders Yazılımını Tavsiye Derecesi

Canlı Ders Yazılımını Tavsiye Derecesi	f
Kesinlikle tavsiye ederim	15
Tavsiye ederim	13
Emin değilim	4
Tavsiye etmem	1
Kesinlikle tavsiye etmem	0

Tablo 11’de görüleceği üzere katılımcıların büyük çoğunluğu kullandıkları yazılımlardan memnun görünmektedirler. Ancak 5 katılımcı “tavsiye etmem” ve “emin değilim” yanıtlarını vermişlerdir. Bu katılımcıların kullandıkları canlı ders yazılımları incelendiğinde üçünün Perculus, üçünün Zoom ve üçünün Big Blue Button kullandığı görülmektedir. Bir üniversitenin birden fazla yazılımı aynı andan kullanıyor olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Katılımcılara üniversitelerinde kullanılan sistem içerisinde hangi araç ve materyallerin kullanılabildiği sorulmuştur. Bu bulgu Tablo 12’de listelenmiştir.

Tablo 12. Uzaktan Eğitim Sistemi İçinde Kullanılabilen Araç ve Materyaller

Kullanılabilen Araç ve Materyal	f
Ders videoları	33
Sunum dosyaları (power point vb.)	32
Ders notları (pdf, word vb.)	30
Anket kullanımı	30
Ödev gönderme	27
Sınav yapma	25
Tartışma /paylaşım forumu	23
Chat (anlık sohbet)	23

Tablo 12’de görüldüğü üzere üniversitelerde kullanılan sistemler farklı araç ve materyal türlerini desteklemektedirler. Katılımcılara üniversitelerinde pandemi sürecinde devamsızlık durumlarının takip edilip edilmediği sorulmuştur. Bu bulgu Tablo 13’te listelenmiştir.

Tablo 13. Öğrencinin Derse Devamının Takibi

Öğrencinin Derse Devamının Takibi	f
Evet	17
Hayır	13
Öğretim elemanının kararına bağlı	2
Karar alınmadı	1

Tablo 13'te görüleceği üzere üniversiteler bu konuda ikiye bölünmüş durumdadır. 17 üniversitede ders devamının takip edildiği, 13 üniversitede ise edilmediği görülmektedir. Katılımcılara uzaktan eğitimin geleceğini düşünüldüğünde bu tip uygulamaların yaygınlaşması konusundaki düşünceleri sorulmuştur. Bu bulgu Tablo 14'te listelenmiştir.

Tablo 14. Uzaktan Eğitimin Yaygınlaşması

Uzaktan Eğitim Yayınlaşmalı mı?	f
Yaygınlaşmalı	23
Emin değilim	4
Yaygınlaşmamalı	0
Yalnızca zorunlu hallerde kullanılmalı	1

Tablo 14'te görüleceği üzere katılımcıların çok büyük bir kısmı uzaktan eğitimin yaygınlaşması gerektiğini belirtmişlerdir. Dört katılımcı "emin değilim" seçeneğini seçmiş, bir katılımcı ise yalnızca zorunlu durumlarda kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Bu seçeneklerin dışında üç katılımcı uzaktan eğitimin sadece yüz yüze eğitimi desteklemek için kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Diğer iki katılımcı ise belli koşulların sağlanması durumunda yaygınlaşması gerektiğini belirtmişlerdir. Bir katılımcı "*Yeterli eğitim ve bilinçlendirme sağlanması ve internet altyapı sorunlarının çözülmesi koşuluyla yaygınlaşmalı*" derken diğer katılımcı "*Uzaktan eğitim avantajlarının yanında dezavantajı da olan bir sistem. Altyapı ve bağlantı sorunlarının yanı sıra öğrencilerin yüksek öz disiplin ve öz düzenlemeye sahip olmasını gerektiren bir uygulama. Mevcut koşullarda zorunlu hallerde kullanılması daha uygun diye düşünüyorum ama şartlar iyileştikçe yaygınlaşmasını destekliyorum.*" şeklinde yorum yapmıştır. Katılımcılara öğrencilerin bu sistem üzerinden konuları yeterince anlayıp anlayamayacaklarına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Bu bulgu Tablo 15'te listelenmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin Konuları Yeterince Anlama Durumu

Anlama Düzeyi	f
Anlayacaklarını düşünüyorum	15
Emin değilim, bekleyip göreceğiz	8
Geleneksel eğitimdeki gibi olmayacaktır	4

Tablo 15’te görüleceği üzere katılımcıların yaklaşık yarısı (f=15) öğrencilerin bu sistem ile de konuları yeterince anlayacaklarını düşünürken, sekiz katılımcı emin olmadıklarını belirtmiştir. Dört katılımcı ise uzaktan eğitimin geleneksel eğitim gibi olamayacağını düşünmektedir. Bu seçeneklerin dışında bazı katılımcılar derse, öğretim elemanına ve öğrencilerin içsel motivasyonlarına vurgu yaparak bu konuda genelleme yapılmasının zor olduğunu belirtmişlerdir. Bir katılımcı *“Uzaktan eğitim profiline yakın öğrenciler (içsel motivasyon odaklı, kendi öğrenmesini programlayabilen, öz-düzenleme becerileri yüksek) daha anlamlı bir öğrenme süreci geçirecektir.”* şeklinde görüş bildirirken bir başka katılımcı ise *“Derslerin alanı ve içeriğinin önemli olacağını, her ders için farklı değerlendirme yapılmasının daha doğru olacağını düşünüyorum”* şeklinde fikrini beyan etmiştir. Bir başka katılımcının bu konudaki görüşü ise *“Planlı, zamanlı şekilde ders materyalleri hazırlanıp, öğrencilerle paylaşıldığı surece daha etkili olduğunu; değerlendirme konusunda alternatif değerlendirmelerin önem kazandığını düşünüyorum. Kalite açısından önümüzde daha uzun yollar olsa da, bu mecburi sürecin öğretim üyeleri ve öğrenci hazır bulunuşluğunu hızlı bir şekilde daha yukarıya taşıdığını düşünüyorum.”* şeklindedir. Katılımcılara uzaktan eğitime hazırlık sürecinde en çok zorlandıkları durumlar sorulmuştur. Bu bulgu Tablo 16’da listelenmiştir.

Tablo 16. Uzaktan Eğitime Hazırlık Sürecinde Zorlanılan Durumlar

Zorluklar	f
Öğretim elemanlarının eğitim süreci	23
Sistemi geniş çaplı kullanılabilir hale getirmedeki teknik detaylar	23
Farklı sistemlerin entegrasyonu (OBS ve LMS gibi)	11
Bürokratik sorunlar	6
Hali hazırda bir sistem olmayışı (yeni bir sistem kuranlar için)	4
OBS sistemi ile entegrasyonun olmaması	2
Uzmanlık alanının dışında olması	1
İnternet bağlantı problemleri	1

Not. Birden fazla seçenek seçilebilmiştir.

Tablo 16’da görüldüğü üzere katılımcıların en çok zorlandığı durumlardan biri (f=23) öğretim elemanlarının eğitim süreci olmuştur. Bu durum normal karşılanabilir. Çünkü birçok öğretim elemanı bu duruma hazırlıklı değildi ve çok kısa bir süre içerisinde öğretim elemanlarından uzaktan eğitim ile ders vermeleri beklenmiştir. Ayrıca sistemin çok sayıda kullanıcı tarafından kullanılabilmesi için yapılması gereken teknik iyileştirmeler ve farklı sistemlerin entegrasyonları da zorlanılan diğer önemli konular olmuşlardır. Ayrıca bir katılımcı da yaşanan sorunlar sebebiyle öğrenci ve öğretim elemanlarına yardım etmek amacıyla canlı destek biriminin kurulduğunu belirtmiştir.

Ankette katılımcılara “Öğretim elemanlarına uzaktan eğitim sistemleri ile ilgili eğitim verildi mi?” sorusu yöneltilmiştir. Tüm katılımcıların bu soruya “Evet” cevabı verdiği görülmüştür. Katılımcılara “Öğrencilere uzaktan eğitim sistemlerinin kullanımı ile ilgili eğitim verildi mi?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruda sadece 2 katılımcı “Hayır” seçeneğini işaretlemiş, diğer tüm katılımcılar (f=31) ise “Evet” seçeneğini işaretlemişlerdir. Katılımcılara öğretim elemanlarının uzaktan eğitime hazır olup olmadıkları sorulmuştur. Bu bulgu Tablo 17’de listelenmiştir.

Tablo 17. Öğretim Elemanlarının Uzaktan Eğitime Hazır Olma Durumu

Öğretim Elemanlarının Uzaktan Eğitime Hazır Olma Durumu	f
Evet	15
Emin değilim	10
Kısmen	6
Hayır	2

Tablo 17’de görüldüğü üzere katılımcıların yaklaşık yarısı bu soruya “evet” derken, diğer yarısı ise “emin değilim” ve “hayır” seçeneklerinin seçmişlerdir. Bazı katılımcılar kısmen hazırlıklı olduklarını belirtmişlerdir. Bir katılımcı konu ile ilgili olarak “*Kısmen, çünkü bazı öğretim üyelerinin daha önce deneyimi varken bazılarının yok, bazılarının teknoloji kullanım düzeyleri iyi iken bazılarının iyi değil, BT (bilişim teknolojileri) kullanım seviyesi düşük olanlar zorluk yaşıyorlar.*” şeklinde fikir beyan etmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Pandemi gibi kriz dönemlerinde uzun dönemli planlar yapmak zordur. Covid-19 pandemisi de bu kriz dönemlerinden biridir. Bu süreçte üniversiteler apar topar tüm dersler için uzaktan eğitim süreçlerini başlatmak zorunda kalmışlardır. Önceden hazırlıklı olmayan bazı üniversiteler çok zorlanırken, gerekli hazırlık ve altyapısı olan bir başka ifade ile vizyon sahibi olan üniversitelerin bu süreçten daha da güçlü çıkacakları düşünülebilir. Bu araştırmada üniversitelerin bu süreçte ne yaptıkları ve yapılan bu çalışmaların öğrenci ve öğretim elemanları üzerindeki etkileri konusunda üniversitelerde uzaktan eğitim konusunda yönetici olan veya çalışan katılımcıların görüşlerine başvurulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu üniversitelerin UZEM yöneticisi ve çalışanlarıdır. Tüm üniversitelerde UZEM birimi olmadığı için bu süreci bazı üniversitelerde Bilgi İşlem Daire Başkanlıkları gibi farklı birimler veya kurulan komisyonlar yönetmişlerdir. Ulaşılan kişilerin uzaktan eğitim sisteminin işletilmesinde

rol sahibi kişiler olması bakımından üniversiteler ile ilgili en doğru bilgiye ulaşıldığı düşünülmektedir.

Herand ve Hatipoğlu (2014) ve İzmirli ve Akyüz (2017) kurumların canlı sınıf yazılımı tercihinde kendi önceliklerini belirleyip ihtiyaçlarına göre karar vermeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Pandemi sürecinde üniversiteler de içinde buldukları şartlara göre kullanacakları sistemlere karar vermeye çalışmışlardır. Pandemi sürecinde üniversitelerde en çok kullanılan öğrenme yönetim sistemleri Moodle ve ALMS'dir. Üniversiteler tarafından en çok kullanılan canlı ders yazılımları ise Big Blue Button ve Perculus'tur. Katılımcıların çoğu üniversitelerinin bu süreçte hali hazırda var olan öğrenme yönetim sistemi ve canlı ders yazılımı ile devam ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların bir kısmı kullandıkları sistemin/yazılımın kullanımının kolay olması ve ücretsiz olmasının tercihlerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların çok büyük çoğunluğu kullandıkları öğrenme yönetim sistemi ve canlı ders yazılımlarından memnun olduklarını ve bunları tavsiye ettiklerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan üniversitelerin yaklaşık yarısında öğrencilerin derse devam durumlarının takip edildiği görülmektedir. Ancak öğrencilerin bazılarının bilgisayarlarının olmaması ve internet bağlantısında sorunlar yaşadıkları sosyal medya da paylaşılan konular arasında olmuştur. Hatta dijital uçurumun etkisinin bu dönemde daha da derinleştiğine yönelik çeşitli makaleler yayımlanmıştır. Bu tür öğrenciler için özellikle canlı derslerde devam durumunun takip edilmesi, başarısız olmalarına sebep olabilecektir. Bu nedenle derslerde öğrencilere canlı derslere devam zorunluğu getirilmesinin uygun olmadığı düşünülmektedir. Alanyazında canlı ders yapılıyorsa da öğrencilerle dersin kayıtlarının paylaşılması gerektiği belirtilmektedir (Hammond vd., 2020).

Araştırmanın katılımcılarının büyük çoğunluğu pandemi sürecinde uygulanan büyük ölçekli uzaktan eğitim uygulamalarının yaygınlaşması gerektiğini ifade etmektedirler. Yaygınlaşmaması gerektiğini düşünen hiç katılımcı yoktur. Sadece bir katılımcı uzaktan eğitim uygulamalarının yalnızca zorunlu hallerde kullanılması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca bazı katılımcılar ise uzaktan eğitim uygulamalarının yüz yüze eğitimi desteklemek amacıyla da kullanılabileceğini belirtmişlerdir. Türkiye'deki üniversitelerde genellikle önlisans, lisans ve tezsiz yüksek lisans düzeyinde uzaktan eğitim programları bulunmaktadır. İzmirli, Şahin İzmirli ve Çankaya (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Türkiye'de çevrimiçi uzaktan tezsiz yüksek lisans programlarının bulunduğu, tezli yüksek lisans programlarının sınırlı sayıda olduğu ve doktora programlarının ise hiç bulunmadığı belirtilmektedir. Çalışmada çevrimiçi uzaktan lisansüstü eğitime ilişkin uzaktan eğitim yöneticilerinin görüşlerine başvurulmuş,

yöneticilerin tezli yüksek lisans ve doktoranın uzaktan verilebileceğini ifade ettikleri görülmüştür. Bu bağlamda Covid-19 sürecinden sonra edinilecek deneyim ile çevrimiçi uzaktan tezli yüksek lisans programlarının yaygınlaşacağı ve doktora programlarının açılacağı ifade edilebilir. Bu kapsamda yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitime ilişkin usul ve esasların (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2015) YÖK tarafından düzenlenmesi gerektiği söylenebilir.

Araştırmada Covid-19 sürecinde üniversitelerin tamamının öğretim elemanlarına uzaktan eğitim sistemleri ile ilgili eğitim verdiği (kullanım kılavuzu ve/veya videosu sunulması) görülmüştür. İzmirli ve Kırmacı (2017) tarafından pandemi öncesinde gerçekleştirilen araştırmada da uzaktan eğitim veren üniversitelerin çoğunun öğretim elemanlarına çevrimiçi öğretim yeterlikleri konusunda eğitim verdikleri görülmüştür. Uzaktan öğretimin nasıl yapılabileceği ile ilgili çevrimiçi sertifika programları da bulunmaktadır (örn. Gülbahar ve Karataş, 2016). Alanyazında uzaktan eğitim sistemlerinin (teknik bilgi ve beceriler) yanı sıra pedagojik bilgi ve beceriler ile ilgili de eğitimin verilmesi gerektiği belirtilmektedir (İzmirli ve Kırmacı, 2017; Vlachopoulos, 2020). Katılımcıların yaklaşık üçte biri öğretim elemanlarının uzaktan eğitim sürecine hazır olmadığını veya hazır olup olmadıklarından emin olmadıklarını belirtmişlerdir. Pandemi sürecinden dolayı acil olarak uzaktan eğitime geçildiğinden uzaktan öğretim konusunda kapsamlı bir hizmetiçi eğitim düzenlenememiş olabilir. Ayrıca katılımcıların yaklaşık üçte birinin uzaktan eğitim sürecinde verilen derslerin öğrenciler tarafından yeterince anlaşılmadığını veya anlaşılıp anlaşılmadığından emin olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Öneriler

Bu çalışma kapsamında uzaktan eğitim veren kurumlara, eğitmenlere ve araştırmacılara aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Kurumların kullanacağı uzaktan eğitim sisteminin basit, sade ve kullanım kolaylığına sahip olması “kullanıcı dostu” ilkesi açısından önem arz etmektedir.
- Araştırmada hiç canlı ders (senkron ders) yapmayan üniversitelerin olduğu görülmüştür. Halbuki uzaktan eğitimin eşitlik kuramı çerçevesinde “uzaktan öğrenenlere, yüz yüze öğrenme deneyimlerine ne kadar denk öğrenme imkanı verilirse öğrenme çıktıları da o kadar denk olabilecektir” ilkesi doğrultusunda canlı derslere de yer verilmesi gerektiği ifade edilebilir. Ancak canlı derslerde devam zorunluluğu aranmaması önerilebilir.

- Üniversitelerin uzaktan eğitim destek hizmetleri konusunda sağlam bir alt yapı kurmaları ve öğrencilere sürekli bir destek imkanı sağlamaları önemli olacaktır. Ayrıca öğretim elemanlarına uzaktan eğitim konusunda hizmetiçi eğitimler de verilebilir.
- YÖK'ün Türkiye'deki bütün üniversitelerin kullanabileceği şekilde milli bir uzaktan eğitim sistemi geliştirmesi önerilmektedir. Bu şekilde bu tür sistemlere ödenen büyük miktarlardaki ücretler ülke içerisinde kalacak ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına olanak tanıyacaktır.
- Pandemi döneminde acil uzaktan eğitim sürecinin detaylı bir şekilde resmedildiği durum çalışmaları desenlenebilir.
- Pandemi döneminde üniversitelerde acil uzaktan eğitimin değerlendirilmesi için tüm paydaşların görüşleri (öğretim elemanı, öğrenci, uzaktan eğitim süreci yöneticisi) alınarak nicel ve nitel çalışmalar desenlenebilir.

Kaynakça

- Cai, R., & Wang, Q. (2020). A six-step online teaching method based on protocol-guided learning during the COVID-19 epidemic: A case study of the First Middle School teaching practice in Changyuan City, Henan Province, China. *Best Evidence of Chinese Education*, 4 (2), 529-534.
- Çetinkaya Aydın, G. 2020. "COVID-19 Salgını Sürecinde Öğretmenler". Tedmem. <https://tedmem.org/covid-19/covid-19-salgini-surecinde-ogretmenler>, Son erişim tarihi: 01 Mayıs 2020.
- Dai, D., & Lin, G. (2020). , L., Li, F., Wu, S. ve Zhou, M. (2020). Online home study plan for postponed 2020 spring semester during the COVID-19 epidemic: A case study of Tangquan Middle School in Nanjing, Jiangsu province, China. *Best Evidence of Chinese Education*, 4 (2), 543-547.
- Daniel, S.J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09464-3>
- Gaeth, G. J., Levin, I. P., Sood, S., Juang, C., & Castellucci, J. (1997). Consumers' attitude change across sequences of successful and unsuccessful product usage. *Marketing Letters*, 8(1), 41-53.
- Gülbahar, Y., & Karataş, E. (2016). Uzaktan öğretimi uzaktan eğitim yöntemi ile öğrenmek: "E-eğitmen sertifika programı". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(4), 1867-1880.

- Hammond, T., Watson, K., Brumbelow, K., Fields, S., Shryock, K., Chamberland, J.-F.,... Herbert, B. (2020). A Survey to Measure the Effects of Forced Transition to 100% Online Learning on Community Sharing, Feelings of Social Isolation, Equity, Resilience, and Learning Content During the COVID-19 Pandemic. <http://hdl.handle.net/1969.1/187835> adresinden edinilmiştir.
- Herand, D., & Hatipoğlu, Z. A. (2014). Uzaktan eğitim ve uzaktan eğitim platformları'nın karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 65-75.
- Işık, A. H., Karacı, A., Özkaraca, O., & Biroğul, S. (2010). Web Tabanlı Eş Zamanlı (Senkron) Uzaktan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Analizi. Akademik Bilişim 2010, Muğla Üniversitesi, Muğla. http://ab.org.tr/ab10/kitap/isik_karaci_AB10.pdf adresinden edinilmiştir.
- İzmirli, S., & Akyüz, H. İ. (2017). Eş zamanlı sanal sınıf yazılımlarının incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 13(4), 788-810.
- İzmirli, S., & Kırmacı, Ö. (2017). Developing online teaching competencies of educators in Turkey. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11(22), 38-52.
- İzmirli, S., Şahin İzmirli, Ö., & Çankaya, S. (2019). Yöneticilerin gözünden Türkiye'de çevrimiçi uzaktan lisansüstü eğitim. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 13(2), 1216-1238.
- Karip, E. 2020. "COVID-19: Okulların Kapatılması ve Sonrası", em. <https://tedmem.org/vurus/covid-19-okullarin-kapatilmasi-ve-sonrasi>, Son erişim tarihi: 01 Mayıs 2020.
- Lavolette, E., Venable, M. A., Gose, E., & Huang, E. (2010). Comparing synchronous virtual classrooms: Student, instructor and course designer perspectives. *TechTrends*, 54(5), 54-61.
- Saraç, Y. 2020. "Basın Açıklaması". Yükseköğretim Kurulu. <https://basin.yok.gov.tr/KonusmaMetinleriBelgeleri/2020/04-yok-baskani-sarac-uzaktan-egitime-iliskin-basin-toplantisi.pdf>, Son erişim tarihi: 29 Nisan 2020.
- Shattuck, J., Dubins, B., & Zilberman, D. (2011). MarylandOnline's inter-institutional project to train higher education adjunct faculty to teach online. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 12(2).

- Schullo, S., Hilbelink, A., Venable, M., & Barron, A. E. (2007). Selecting a virtual classroom system: Elluminate Live vs. Macromedia Breeze (Adobe acrobat connect professional). *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 3(4), 331-345.
- Vlachopoulos, D. (2020). COVID-19: Threat or opportunity for online education?. *Higher Learning Research Communications*, 10 (1).
- Xia, J. (2020). Practical exploration of school-family cooperative education during the COVID-19 epidemic: A case study of Zhenjiang Experimental School in Jiangsu Province, China. *Best Evidence of Chinese Education*, 4 (2), 521-528.
- Xie, Z., & Yang, J. (2020). Autonomous learning of elementary students at home during the COVID-19 epidemic: A case study of the Second Elementary School in Daxie, Ningbo, Zhejiang Province, China. *Best Evidence of Chinese Education*, 4 (2), 535-541.
- Yıldırım, D., Tüzün, H., Çınar, M., Akıncı, A., Kalaycı, E., Bilgiç, H.G., & Yüksel, Y. (2011). Uzaktan Eğitimde Kullanılan Eşzamanlı Sanal Sınıf Araçlarının Karşılaştırılması. Akademik Bilişim 2011, İnönü Üniversitesi, Malatya. <http://ab.org.tr/ab11/bildiri/198.pdf> adresinden edinilmiştir.
- YÖK (2020). YÖK Üniversitelerimizdeki Uzaktan Öğretimin Bir Aylık Fotoğrafını Çekti. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/uzaktan-egitime-yonelik-degerlendirme.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Yükseköğretim Kurulu. (2015). Yükseköğretim kurumlarında uzaktan öğretime ilişkin usul ve esaslar. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Uzaktan_ogretim/yuksekogretim_kurumlarinda_uzaktan_ogretime_iliskin_usul_ve_esaslar.pdf adresinden 12.04.2020 tarihinde edinilmiştir.
- Zhou, L., Li, F., Wu, S., & Zhou, M. (2020). “School’s out, but class’s on”, the largest online education in the world today: Taking China’s practical exploration during the COVID-19 epidemic prevention and control as an example. *Best Evidence of Chinese Education*, 4 (2), 501-519.